

מחקרים על בוגרי חינוך ולדורף: גרמניה, שווייץ, ארה"ב

לאחרונה התפרסמו שלושה מחקרים גדולים שחקרו בוגרים של בתי ספר ולדורף בשלוש ארצות שונות: גרמניה, שווייץ וארה"ב (צפון אמריקה כולל קנדה). שלושת המחקרים נעשו בידי אנשי מקצוע ואוניברסיטאות מוכרות וידועות בתחומן והם מחקרים מקצועיים ביותר. שלושת המחקרים חקרו בוגרים של בתי ספר ולדורף מתחילת המאה העשרים ועד ימינו, אנשים בוגרים מסוף שנות העשרים ועד שנות השמונים לחייהם. המטרה היתה לבדוק את חינוך ולדורף באספקטים שונים לאור דעתם של בוגריו. המישורים שנבדקו היו בין השאר: לימודים גבוהים לאחר בית הספר, מקצועות של הבוגרים, השקפת עולמם בעניינים שונים ודעתם על החינוך שהם עברו מצדדים שונים. המחקרים בדרך כלל אינם משווים בין בוגרי חינוך ולדורף לבין האוכלוסייה הכללית, כך שקשה לבחון שאלות של השוואה עם בוגרי בתי ספר אחרים ממחקרים אלו. ובכל זאת הם מספקים נתונים מעניינים ביותר על האנשים שיוצאים מבתי ספר ולדורף.

את המחקרים ניתן למצוא ברשת באתרים הבאים:

www.waldorflibrary.org

www.waldorf-absolventen.de

המחקרים מכילים כמובן אלפי נתונים ומשתרעים על פני עשרות עמודים כל אחד – במחקר הגרמני והשווייצרי נדרשו בוגרי ולדורף לענות על 171 שאלות! על מנת לתת לנו בישראל מושג כל שהוא על מחקרים אלו הוצאתי מהם כמה נתונים בצורה מקוצרת: לקחתי כמה שאלות משותפות לכולם שנראו לי משמעותיות, צמצמתי את התשובות למשהו מובן ובהיר וערכתי כל תחום (עד כמה שניתן) כהשוואה בין שלושת המחקרים. יש לשים לב שסיכום זה אינו מדעי ואובייקטיבי, אלא חלקי, מתומצת ומבטא את תחומי העניין שלי.

להלן התוצאות:

חלק ראשון: פרטים על הבוגרים עצמם

א. אוכלוסיית הנחקרים

מחקר גרמני: 1124 בוגרים, בגילאים בין 25 ל-75. רובם הגדול התחילו את בית ספר בכיתה א' או ב' וסיימו לאחר כיתה י"ב או י"ג (מעל 80%). מחקר שווייצרי: 622 בוגרים, בגילאים 26 עד 85. מעל 80% התחילו בכיתה א' או ב' את בית הספר וסיימו בכיתות התיכון – מכיתה ט' ועד י"ב.

מחקר אמריקאי: 523 בוגרים, בגילאים משנות העשרים ועד שנות השבעים, מספר השנים הממוצע שלמדו בוגרים אלו בבית ספר ולדורף היה 9 שנים.

ב. האם הבוגרים שולחים את ילדיהם לבתי ספר ולדורף?

מחקר גרמני: 46% שולחים את ילדיהם לבתי ספר ולדורף, 45% אינם רוצים או אינם יכולים (השאר לא נתנו תשובה).

מחקר שוויצרי: אין נתונים.

מחקר אמריקאי: 70% שולחים את ילדיהם לבתי ספר ולדורף או מתעתדים לעשות זאת והשאר לא מתכוונים להביא ילדים (16%) או לא רוצים או לא יכולים לשלוח אותם לבית ספר ולדורף (14%).

ג. איזה מקצוע או תחום למדת במסגרת לימודים גבוהים? המקצועות העיקריים מחולקים

(לקטגוריות)

מקצועות שקשורים לעבודה סוציאלית ורפואה	חינוך, הוראה ומדעים	מקצועות טכניים ושל עבודת יד	מקצועות יצירתיים: ארכיטקטים, הי-טק, עיתונאים...	מקצועות שקשורים לניהול ומנהל עסקים	מקצועות אומנותיים	מקצועות פקידותיים
מחקר גרמני	22.5%	20%	17%	16%	15%	2.5%
מחקר שוויצרי	28%	22%	3.5%	7%	9%	14%

למחקר האמריקאי היו קטגוריות שונות:

אומנות ותחומים הומאניים: 47%

מדעי ההתנהגות וחברה: 28%

מדעי החיים: 8%

חינוך: 4%

ניהול עסקים: 4%

בראות: 3%

מדעים מדויקים ומתמטיקה: 2%

הנדסה: 2%

תקשורת ומחשבים: 1.5%

במסגרתו גם עשו השוואה בין בוגרי הולדורף לבין בוגרים מכלל האוכלוסייה האמריקאית בין השנים: 1991 – 2002. מדובר על מקצועות נלמדים בלימודים גבוהים:

תחומי לימוד	בוגרי ולדורף	אוכלוסייה כללית
אומנות ומקצועות הומאניים	39.8%	14.6%
מדעי התנהגות וחברה	29.9%	10.9%
מדעי החיים	9.9%	6.2%
בראות	5.6%	11.6%
ניהול עסקים	4.6%	19.3%

מדעים מדויקים ומתמטיקה	2.8%	2%
הנדסה	1.8%	6.4%
מחשבים	2.5%	6.1%
חינוך	2.1%	7.3%
מקצועות טכניים	0.4%	9.7%

ד. באיזה מקצוע את/ אתה עובד/ ת? (לכל מחקר היו קטגוריות שונות)

המחקר הגרמני:

מקצועות שקשורים לעבודה סוציאלית ורפואה	חינוך, הוראה ומדעים	מקצועות שקשורים לניהול ומנהל עסקים	מקצועות יצירתיים: ארכיטקטים, הי-טק, עיתונאים...	עקר/ ת בית	עצמאיים	מקצועות טכניים ושל עבודת יד	פנסיונרים	פקידים	מקצועות אומנותיים	
14.9%	14.3%	14.3%	11%	9.6%	8%	6.1%	6%	4.2%	2.1%	

המחקר השוויצרי:

מורים	מקצועות שקשה לסווגם	מקצועות שקשורים לתחום הבריאות	אומנים	עבודה סוציאלית	מנהל עסקים וניהול	עקר/ת בית	רופאים ורוקחים	אנשי מכירות	מהנדסים	מקצועות אקדמיים
15.3%	15.3%	10.1%	9.3%	7.6%	6.8%	5%	3.9%	3.7%	2.7%	2.4%

המחקר האמריקאי:

חינוך	אמנות, אומנות יד וארכיטקטורה	ניהול, פקידות	בריאות ורפואה	ניהול עסקים	מקצועות שקשורים למסחר	הוצאה לאור, עיתונאות וכתבייה	מדעים וטכנולוגיה	סביבה וחקלאות	ממשל, פוליטיקה	כל שאר
14.1%	9.8%	8.8%	8%	6.9%	6.9%	5.8%	5.8%	3.4%	3.2%	27.3%

חלק שני: דרך חיים והשקפת עולם

בחלק זה של המחקר היו לכל מחקר מתודות ושאלות שונות, כך שההשוואה אינה פשוטה. כמו כן התייחסתי רק לכמה שאלות, כיוון שרוב השאלות היו מאד מפורטות ומורכבות.

מה יחסך לאנתרופוסופיה?

מחקר גרמני	מחקר שוויצרי	מחקר אמריקאי	
11%	23%	9.5%	עובד בתחום ו/או מעורב:
29%	32%	28%	יחס חיובי ללא קשר ישיר:
38%	26%	36.3%	יחס ניטראלי:
17%	14%	9.3%	יחס ביקורי:
4%	3%	2%	יחס שלילי:

איך היית מגדיר את בריאותך?

מחקר אמריקאי	מחקר גרמני
84% טוב מאד ומצוין :	26.2% בריא מאד :
14% בינוני :	64.3% בריא :
2% לא טוב וגרוע :	7.2% לא בריא :
	1.2% חולה :

(במחקר האמריקאי התייחסו גם לבריאות הנפש והתוצאות היו מאד דומות)

השאלה הבאה נוסחה מעט אחרת בכל מחקר, וגם סוגי הפעילויות / מאפיינים היו מעט שונים. הבאתי רק 15 פעילויות מכל מחקר. חלק חופפות וניתנות לכן להשוואה. מחקר אמריקאי :

מה התדירות של פעילויות חברתיות ותרבותיות?

לעיתים קרובות + פעמים רבות מאד	לעיתים	לעולם לא + לעיתים נדירות	סוג הפעילות
77%	21%	2%	להיות עם חברים
76%	22%	2%	האזנה לרדיו, מוזיקה
69%	24%	7%	קריאת ספרים טובים
51%	31%	18%	פעילות אומנותית
50%	23%	27%	טיפול בחיות
49%	29%	22%	להיות עם ילדי, ילדי קרובים
47%	27%	26%	עיסוק בספורט
43%	29%	28%	עבודה במלאכות, אומנויות
36%	30%	34%	עיסוק במדיטציה, התבוננות
35%	36%	29%	צפייה בטלביזיה
35%	48%	17%	הליכה למוזיאון, אופרה, קונצרטים, תיאטרון
29%	29%	42%	עשיית מוזיקה
22%	1%	77%	לנהוג במכונית מהירה
13%	20%	67%	עבודה עם נושאים אנתרופוסופיים
10%	30%	60%	צפייה באירועי ספורט

מחקר גרמני :

עד כמה אתה חווה / רואה את הצדדים הבאים כנכונים / מתגשמים בחיך?

(חלק מהאנשים לא ענו ולכן אין 100%)

סוג הפעילות	לעולם לא + לעיתים נדירות	לעיתים	לעיתים קרובות + פעמים רבות מאוד
ההרגשה שאוהבים אותי	3.9%	14.1%	72.6%
להיות ביחד עם בן/בת הזוג	8.4%	8.2%	70.9%
הרגשה שצריכים אותי	2.9%	17.4%	70.6%
קריאת עיתונים וירחונים	8.6%	19.5%	64.8%
להיות עם חברים	5.7%	25.3%	61.7%
להיות עבור אנשים אחרים, לעשות עבורם חוויות טבע (טיולים...)	9.3%	23.8%	58.9%
האזנה לרדיו, מערכת, מוזיקה	11.9%	28.6%	51.9%
קריאת ספרות טובה	14.1%	27.1%	50.9%
בילוי זמן עם הילדים	17.6%	9.6%	47.8%
חיי המין	10.1%	32.6%	46.6%
צפייה בטלביזיה	22.4%	26.9%	42.3%
פעילויות ספורטיביות	27.6%	25%	39.6%
השכלה, השכלה מקצועית	19.3%	35.2%	36.6%
אומנויות, עבודות יד	29.4%	28.2%	32.9%

חלק שלישי: על בית הספר בו למדו

בחלק זה של המחקר נשאלו הבוגרים שאלות שונות על חווית הלימודים שלהם, האווירה בבית הספר, מקצועות הלימוד ועוד.

עד כמה האמירות הבאות נכונות עבורך כאשר את/ה חושב/ת על זמן בית הספר?

(האחוזים לגבי התשובה: נכון ו/ או נכון מאוד)

מחקר גרמני	מחקר שויצרי	
87.5%	86.5	הרגשתי שייך בבית ספר
86.3%	84.6%	הרגשתי טוב בבית ספר
84.5%	81%	הרגשתי שהמורים לוקחים אותי ברצינות
82.7%	81.7%	הרגשתי שהמורים מכירים אותי
79.2%	82.5%	הרגשתי בטוח בבית ספר
75.7%	69.9%	רוב המורים התעניינו בדעותיי והרגשותיי
73.4%	80.7%	בבית ספר למדו דברים שעזרו לי בהמשך החיים

המחקר האמריקאי שאל:

מה הדבר הראשון שעולה בדעתך כאשר את/ה חושב/ת על זמן בית הספר?

התשובות חולקו לקריטריונים הבאים (באחוזים ממספר הנחקרים):

התפתחות אישית – 22%

חברתיות / קהילה – 19%

איזון / שלמות – 18%

הרגשת ביטחון – 17%

צמיחה אינטלקטואלית – 11%

שונות – 4%

חופש – 4%

אמירות ביקורתיות – 5%

עד כמה השפיע בית ספר ולדורף על התחומים הבאים בחיך / באישיותך?

מחקר גרמני ושויצרי

(מובאות חלק מהתשובות שהיו במקום הגבוה ביותר. באחוזים לגבי התשובה: השפיעו ביותר / השפיעו מאד)

התחום	מחקר גרמני	התחום	מחקר שויצרי
יצירתיות	87.8%	יצירתיות	88.3%
היכולת לשאת חולשות ואנשים חלשים	80.9%	יכולתי לעמוד על דעותיי והשקפותיי	77.8%
יחס של אחריות כלפי אנשים אחרים	79.3%	על יכולתי לגבש השקפת עולם משמעותית	68.2%
סובלנות כלפי דעות אחרות	79.2%	על בטחוני העצמי – אני יכול לעשות זאת...	63.2%
יחס של אחריות כלפי הטבע	77.1%	על הכרה בערך עצמי	60.1%
יכולתי לקחת אחריות על הקהילה	76.7%	על יכולתי להתמודד עם קשיים ומשברים	55.6%
היכולת לעבד משהו באופן עצמאי	76.2%	ספונטאניות	52.6%
היכולת לעבוד עם אנשים אחרים	74%	על יכולתי לקחת אחריות על בריאותי	47.4%
היכול לחשיבה ולשיפוט ביקורתיים	71.5%	על השקפתי הפוליטית	18.5%
גיבוש העולם הרוחני תרבותי שלי	68.6%	גיבוש העולם הרוחני תרבותי שלי	78.3%

מחקר אמריקאי:

התחום	התחום	התחום	התחום
יצירתיות	87%	יכולת ביטוי מילולית	84%
אהבה ללימוד	79%	ביטחון עצמי	69%
השקפה משמעותית על	63%	סובלנות	63%

החיים			
חשיבה ביקורתית	63%	הרגשה של צמיחה עצמית	62%
עבודה עם אחרים	62%	עבודה על עצמי	62%
יכולתי לקחת אחריות על הקהילה	61%	חשיבות לסביבה / טבע	59%
יצירת שיפוט עצמי	55%	תרבויות אחרות	53%

במחקר האמריקאי שאלו פרופסורים מאוניברסיטאות וקולג'ים מספר שאלות אודות סטודנטים שבאו מבתי ספר ולדורף. התשובות מעניינות ביותר ולרוב מחמיאות מאד לחינוך ולדורף. אביא כמה תשובות לשאלה: האם לימדת סטודנטים מבתי ספר ולדורף? במידה וכן, איך היית מאפיין אותם?

- לימדתי מספר רב. כולם היו תלמידים טובים, עם אידיאלים גבוהים ומשמעת עצמית שסייעה להם בלימודיהם.
- לימדתי אכן כמה סטודנטים שבאו מבית ספר ולדורף. יש לי רושם טוב מאד מהם. במיוחד, הרגשתי נכונות לקחת סיכונים וליצור קשרים שעולים לרוב על שאר הסטודנטים.
- לא לימדתי הרבה בוגרי ולדורף, אבל לאלה שלימדתי היתה לכולם גישה רחבה לחינוך. הם היו גמישים, יצירתיים ונכונים לקחת סיכונים אינטלקטואליים. היה לכולם בסיס הומאני רחב...
- לימדתי כמה וכמה בוגרי ולדורף. כולם היו עצמאיים ולמדו ברצינות. היו להם יכולות מצוינות של מיומנויות עבודה ומיומנויות לחיים, יכולות אישיותיות מצוינות והכרה בצרכים חברתיים וצדק. תחומים של חולשה: יכולות כתיבה, יכולות טכניות של אימון מדעי, ניהול זמן... אולם לבסוף, אם היתה לי ברירה, הייתי רוצה תמיד ללמד בוגרי ולדורף בכל זמן.
- בוגרי ולדורף הם יותר פתוחים. נראה שיש להם יותר ביטחון עצמי ודימוי עצמי יותר חיובי.
- אני מוצא את רוב בוגרי ולדורף כיותר יצירתיים בחשיבתם, ועם יכולת להביא את עצמם לגמרי לתהליכים חינוכיים.
- הם בעלי תודעה לסביבה.
- הערה אישית של פרופסור: הייתי רוצה להוסיף שלמדתי להכיר את חינוך ולדורף דרך סטודנט שלי ומאז עשיתי כמה מחקרים משלי. אני כל כך מתרשם מחינוך זה, שהעברתי את ביתי ללמוד במסגרתו.

תירגם, עיבד וכתב
גלעד גולדשמידט